

מסקנה וסיכום (10 דקות)

דו-שיח הוא שפה שצריך ללמוד אותה. חיקוי הדרכים שאליהן הורגלנו בילדות והעתקתן לבגרות זו טעות חמורה. דרך הדו-שיח מצריכה לימוד ותרגול. אנו עלולים בקלות רבה לחזור לדפוסים ישנים שהתאימו לנו בגיל צעיר אך אינם מתאימים לדו-שיח בוגר.

"חיים ומוות - ביד הלשון" זו לא רק סיסמה, אלא עובדת חיים בכל הנוגע ליחסים בין חברים ובעיקר בין בני זוג. מיומנויות תקשורת נכונות הן אבני בסיס ביחס שבין אדם לחברו ובין איש לאשתו. בלעדיהן, חיי הזוגיות הופכים להיות קשים.

במאפיינים של תקשורת משתפת נעסוק ביחידה הבאה.

פעילות שנייה - תקשורת בונה ותקשורת הורסת

"נבנית מרסיסים" - צפייה מונחית

מספר המשתתפים המומלץ: עד כיתה
ציוד נדרש: הקרנת סרט על מסך גדול
דף שאלון לצפייה מונחית (מצורף)

אוכלוסיית היעד: כיתות י'-י"ב
זמן: 50-60 דקות

מבוא

"נבנית מרסיסים" הוא סרט גמר של בוגרות האולפנה בקריית ארבע. הסרט מספר על נערה שבוחרת להתחתן מהסיבות הלא נכונות. אפשר לצפות בסרט הזה גם בפרק "למה להתחתן" או בנושא של "תיאום ציפיות". אנו עושים בסרט הזה שימוש בנושא של תקשורת. בחציו הראשון של הסרט מתנהלים כמה דיאלוגים הממחישים בצורה בהירה את ההבדל בין אופנים שונים של דיאלוג, שעליהם הרחבנו בפעילות הראשונה. במשך הסרט מתברר איזה סוג תקשורת יוצר קשר ומקדם אותו, ואיזה סוג תקשורת חוסם קשר.

כדי להפיק מהסרט את המיטב, מומלץ למנחה לצפות בסרט מתחילתו ועד סופו, ורק לאחר מכן לגשת לסדנה. לתלמידים מומלץ להגיש את דף השאלות המצורף כדי שהם ידעו על מה להתבונן בכל סצנה וסצנה. יש לזכור כי עצירת הסרט מפריעה למעקב הרציף וקוטעת את חוט המחשבה. לכן רצוי שהעצירות תהיינה קצרות. את הדיון הנרחב אפשר ורצוי לערוך לאחר סיומו של הסרט, על סמך ההערות שכתבו המשתתפים במהלך הסרט והדיונים הקצרים.

מטרות

1. חשיפה של מאפייני תקשורת.
2. הבחנה בין תקשורת שבונה קשר לתקשורת שחוסמת קשר.
3. העלאת מצבי תקשורת שונים למודעות (תקשורת עם הורים, עם מורים ובין חברים).

הרציונאל

על ההבדלים בין תקשורת היררכית לתקשורת משתפת דנו ביחידה הקודמת. הסרט שלפנינו הוא דוגמה מוחשית להבדלים אלו. מתוך ההערות והדיון שיתפתח ביחידה יוכל המשתתף להפנים ולהבין על מה בעצם אנחנו מדברים. הוא יזהה את סוגי התקשורת הללו בחיים שלו וידע להבחין ביניהם. תוך כדי הצפייה בסרט הוא יוכל להבין לא רק מהם המאפיינים של כל אחד מסוגי התקשורת הללו, אלא גם להיכן הם מובילים אותו, את משפחתו ואת הקשר הזוגי.

מהלך ההפעלה

שלב ראשון (25-30 דקות)

נתחיל לעקוב אחר הדיאלוגים שבסרט. המשתתפים יקבלו את השאלות כתובות לפנייהם ויתבקשו לענות עליהן גם בכתב.

סצנה ראשונה

נעצור את הסרט אחרי הסצנה הראשונה (מיד כשרעות יוצאת מהבית) ונדון בשאלות הבאות:

א. מהם מאפייני השיחה בין רעות להורים? (תקשורת היררכית, הם מדברים והיא אמורה לציית, אין דו-שיח אלא מונולוג).

ב. כיצד לדעתכם רעות מרגישה כשהיא טורקת את הדלת מאחוריה? ("הם לא מבינים אותי", "אי אפשר ליצור איתם קשר", "הם כבר לא משמעותיים עבורי בשלב הנוכחי של חיי", ועוד).

סצנה שנייה

נעצור אחרי הסצנה השנייה (לאחר המפגש עם הבחור) ושוב נעלה לדיון:

א. במה שונה השיחה בין הבחור לרעות מהשיחה שראינו קודם (בין רעות להוריה)? (זו תקשורת בין שותפים).

ב. כיצד לדעתכם הרגישה רעות לאחר השיחה עם הבחור? ("הנה מישוה שבאמת מתעניין בי", "הנה מישוה שאפשר ליצור איתו דו-שיח". "אולי אפשר ליצור איתו קשר שיחליף את הקשר עם ההורים").

סצנה שלישית

לפני שנציג סצנה זו (רעות נפגשת עם המורה), נבקש מהתלמידים לשים לב לשלוש נקודות:

א. מהי הטעות הבסיסית של המורה בפנייתה לרעות? (המורה פונה אליה בצורה לעגנית: "אפשר לראות אותך בזמן הקרוב בבית הספר?", היא לא מנסה להקשיב או ליצור דו-שיח פורה).

ב. כיצד רעות מגיבה לדברי המורה? (היא לא עונה לה באופן ענייני אלא מאשימה בצורה כוללנית "אתם פשוט מעצבנים", "אתם לא קולטים". היא דורשת שיתייחסו אליה כאינדיבידואל ולא כבורג במערכת. לבסוף היא טורקת את הדלת ובורחת).

ג. מה גורם לרעות להגיב בצורה שבה היא מגיבה? (ההרגשה שהמורה לא מנסה להבין אותה ולא באמת קשובה לה, אלא רק באה להעיר. המורה מנסה לשנות את ההתנהגות שלה בלי להתייחס למה שקורה בנפשה פנימה. היא לא מוכנה לראות אותה כאישיות בפני עצמה אלא רק כדמות נוספת בתוך המערכת שצריכה לפעול על פי כללים מסוימים).

סצנה רביעית (רעות נפגשת עם הזקנה)

לפני סצנה זו נבקש מהתלמידים לשים לב:

במה שונים המאפיינים של דו-שיח זה מהדו-שיח הקודם? (הזקנה אכפתית כלפי רעות, היא לא שיפוטית, היא רואה אותה כאינדיבידואל ולא כחלק ממערכת. רעות פונה אליה ברוך, מחזירה לה אכפתיות - מה שמתבטא בשאלות שלה על הדמויות המופיעות בתמונות שבסלון).

סצנה חמישית ושישית (רעות מודיעה להוריה על מה שקרה באולפנה - רעות נפגשת עם הבחור)

נעצור אחרי הסצנה השישית ונסביר: שתי הסצנות הללו משלימות זו את זו ומתייחסות לסצנות שכבר ראינו בסרט. כמו בסצנה הראשונה והשנייה, כך גם כאן - המפגש עם הבחור מול המפגש עם ההורים.

כיצד סצנות אלו מעצימות זו את זו? (ההורים הם הקבוצה ההיררכית והם מייצגים את חוסר ההקשבה ואת אי היכולת ליצור דו-שיח. למעשה הם חיים בעולם משל עצמם, מה שמתבטא בשאלה שלהם "מה יגידו כולם". לעומתם, החבר

הוא מקבוצת השווים. איתו אפשר ליצור דו-שיח והוא מגלה אכפתיות ונכונות להבין את עולמה של רעות). כיצד הן מעצימות את הסצנות הראשונה והשנייה? (הן מחזקות את התחושה שמאפייני הדו-שיח שראינו בהתחלה אינם מקריים. ההורים באמת לא מסוגלים להקשיב, היחיד שאכפת לו ושאפשר לנהל איתו דו-שיח אמיתי הוא הבחור). המשך הסרט אינו שייך לעניין שלנו, אם כי אפשר להראות אותו למשתתפים כדי לספק את סקרנותם. הרחבה על הסרט הזה יכולה להיעשות בפרק "למה להתחתן".

שלב שני - כינוס במליאה (20 דקות)

בשלב הזה המשתתפים מוזמנים לענות בהרחבה על השאלות שהוצגו בפניהם במהלך הסרט. נוסף על כך, יש לתת זמן לאמירת התרשמות כללית של כל אחד מהמשתתפים. אפשר להיעזר בשאלות הבאות:

- איזו תחושה הסרט הזה יצר אצלך?
- האם אתה חושב שהסרט משקף את המציאות או שהוא מקרה מוקצן?
- איך רעות הגיעה למצב שהיא בורחת מבית הספר ומהבית?
- מה האחריות של כל אחד מן הצדדים להידרדרות היחסים? למה לדעתך הם לא הצליחו?
- איפה אתה פוגש את הדיאלוגים הללו בחיים שלך?
- כיצד אפשר לתקן את המצב?

דף שאלון לתלמיד - צפייה מונחית

לפניך דף שאלון המתייחס לסצנות שונות בסרט "נבנית מרסיסים". שאלות אלו נועדו למקד את צפייתך בסרט. אנא התייחס בקצרה לכל שאלה בסצנה המתאימה. רצוי להעלות את הדברים על הכתב.

סצנה ראשונה (עד שרעות יוצאת מהבית)

1. מהם מאפייני השיחה בין רעות להורים?
2. כיצד לדעתך רעות מרגישה כשהיא טורקת את הדלת מאחוריה?

סצנה שנייה (בפיצרייה, המפגש עם הבחור)

3. במה שונה השיחה בין הבחור לרעות מהשיחה שראינו קודם (בין רעות להוריה)?
4. כיצד לדעתך הרגישה רעות לאחר השיחה עם הבחור?

סצנה שלישית (רעות נפגשת עם המורה)

5. מהי הטעות הבסיסית של המורה בפנייתה לרעות?
6. כיצד רעות מגיבה לדברי המורה?
7. מה גורם לרעות להגיב בצורה שבה היא מגיבה?

סצנה רביעית (רעות נפגשת עם הזקנה)

8. במה שונים המאפיינים של דו-שיח זה מהדו-שיח הקודם?

סצנה חמישית ושישית (רעות מודיעה להוריה על מה שקרה באולפנה - רעות נפגשת עם הבחור)

שתי הסצנות הללו משלימות זו את זו ומתייחסות לסצנות שכבר ראינו בסרט.

9. כיצד סצנות אלו מעצימות זו את זו?

10. כיצד הן מעצימות את הסצנות הראשונה והשנייה?

לסיום, אפשר להיעזר במקורות הבאים:

א. ספר משלי פרק כב, פסוק ו

"חֲנֹךְ לַנֶּעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקֵין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה"

מסביר המלבי"ם:

"מצוה שיהיה החינוך ע"פ דרכו - כי כל אדם מסוגל מטבעו לעניין אחר, בין בדעות ... ובין במעשים, ... וזה יוכר בהנער לפי התשוקה, ולפי מה שמשתדל בעצמו באיזה דבר מיוחד, צריך לחנכו לפי דרכו ולפי הרשמים שיש בו אל מה שהוא מוכן אליה, שאז לא יסור ממנה גם כי יזקין - לא כן אם יחנכוהו אל מה שהוא זולת טבעו".

ייתכן שהוריה ומחנכיה של רעות טעו בנקודה זו. הם לא התעניינו בעולמה הפנימי, הם לא הבינו מה הדבר המיוחד ברעות, מהי התשוקה שלה, למה היא מוכנה. דווקא הזקנה עשתה זאת, היא חיפשה את המיוחד שבה - את דרכה הייחודית בחיים.

ב. ספר משלי פרק ט, פסוק ח

"אל תוכח לך פן ישנאך; הוכח לחכם ויאבהך"

מסביר השל"ה הקדוש (שחי לפני כ-300 שנה): "אל תוכח לו פן ישנאך - אל תאמר לאדם כשאתה מוכיח אותו כמה הוא לך, כמה הוא רע, עד היכן מגיעה מידת הכישלון והטיפשות שלו - פן ישנאך. צורת תוכחה שכזו רק תגביר שנאה, כי אין מי שמעוניין שידגישו בפניו את החסרונות שלו".

מה כן? הוכח לחכם ויאבהך - אמור דברים בנוסח שכזה: 'הרי אני מכיר אותך לא מהיום, אתה אדם חכם ומוצלח. בכל שטחי החיים אתה דווקא נוהג בפקחות ויעילות; ודווקא בגלל זה אני רוצה להעיר את תשומת לבך לתחום אחד בו ההנהגה שלך איננה ברמה של חכמה שהייתי מצפה, בתחום זה וזה, ושם צריך עדיין מעט לשפר - ויאבהך. האומר תוכחה בנוסח שכזה מגביר את האהבה בינו לבין חברו. אדרבה, ישמח השומע להיטיב את דרכו, ויודע הוא שהמשתתפים שמוכיח אותו חושב עליו דברים טובים ומעלות מיוחדות. זה בהחלט מגביר אהבה".